

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
RESPUBLIKA ILMIY-METODIK
MARKAZI

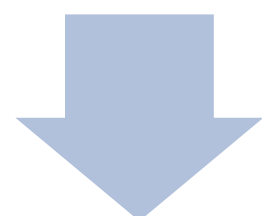

MAVZU: IZLANUVCHIDA NOTIQLIK SAN'ATINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY TADQIQOT USULLARI

Muallif: S.G'. Xasanova
Pedagogika fanlari bo'yicha
falsafa doktori (PhD)

Toshkent-2026 >

Notiqlik (arabcha “gapiruvchi”, “nutq qiluvchi”) — ritorikaning asosiy kategoriyasi hisoblanib, nutq soʻzlovchining oʻz fikrini loʻnda, chiroyli, aniq va jarangli ifodalash sanʼati.

Uzoq davrlardan buyon kishilarning oʻzaro munosabatida, bir-birini tushunishida, fikr almashishida nutq, nutqiy munosabatlar hamisha muhim ahamiyat kasb etib kelgan.

Zamonaviy pedagogika, taʼlim va kommunikatsiya tadqiqotlarida **notiqlik:**

- **tadqiqot obyekti**
 - **kasbiy va akademik kompetensiya**
 - **pedagogik taʼsir mexanizmi;**
 - **oʻlchanadigan va baholanadigan koʻrsatkich**
 - **ilmiy asosda rivojlantiriladigan sifat**
- sifatida eʼtirof etilmoqda.

MAVZUNING DOLZARBLIGI

Izlanuvchining

- **dissertatsiya himoyasi,**
 - **ilmiy seminar,**
 - **konferensiya**
 - **loyiha taqdimotlaridagi muvaffaqiyati**
- uning notqlik kompetensiyasi bilan bevosita bog'liq.

Shu sababli notqlikni ilmiy asosda rivojlantirish hamda uning shakllanish darajasini tadqiqot metodlari orqali aniqlash zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biridir.

ASOSIY TUSHUNCHALAR

Notiqlik san'ati

Shaxsning fikrini mantiqiy, aniq, ravon, ishonchli va ta'sirchan shaklda ifodalash, auditoriya bilan samarali muloqot olib borish hamda tinglovchini ilmiy dalillar asosida ishontira olish kompetensiyasidir.

Ilmiy nutq

Ilmiy uslub me'yorlariga rioya qilgan holda fakt, dalil va xulosalarni tizimli hamda asosli bayon etish jarayonidir.

Notiqlik kompetensiyasi

Bilim, nutq madaniyati, muloqot, tahliliy fikrlash, argumentatsiya va prezentatsiya ko'nikmalarining integratsiyalashgan majmui.

IZLANUVCHI FAOLIYATIDA NOTIQLIK SAN'ATINING AHAMIYATI

Ilmiy tadqiqotning muvaffaqiyati
faqat uning mazmuniga
bog'liqmi yoki izlanuvchining
notiqlik kompetensiyasi ham bu
jarayonning ajralmas omilimi?

Notiqlik kompetensiyasi izlanuvchiga quyidagi
imkoniyatlarni yaratadi:

- ilmiy muammoni aniq ifodalash;
- tadqiqot metodologiyasini asoslash;
- ilmiy natijalarni mantiqiy taqdim etish;
- ilmiy munozaralarda dalillarga asoslangan fikr bildirish;
- ekspert va opponentlar savollariga ishonchli javob berish;
- ilmiy hamkorlik va akademik kommunikatsiyani rivojlantirish.

Natijada izlanuvchining ilmiy salohiyati va kasbiy kompetensiyasi yuksaladi.

NOTIQLIK SAN'ATINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Notiqlik kompetensiyasi quyidagi pedagogik yondashuvlarga asoslanadi:

- kompetensiyaviy yondashuv;
- shaxsga yo'naltirilgan ta'lim;
- faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv;
- refleksiv yondashuv;
- interfaol ta'lim texnologiyalari;
- muammoli ta'lim.

Mazkur yondashuvlar izlanuvchining mustaqil fikrlash, muloqot qilish va ilmiy nutq madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

NOTIQLIK SAN'ATINI TADQIQ ETISHNING ILMIY USULLARI

- **Pedagogik kuzatish** – nutq faoliyatini kuzatish.
- **Suhbat** – motivatsiyani aniqlash.
- **Intervyu** – individual tahlil.
- **Sotsiologik so'rovnoma** – kompetensiyani diagnostika qilish.
- **Test** – bilim darajasini baholash.
- **Ekspert baholash** – nutq sifatini baholash.
- **Pedagogik tajriba-sinov** – metodika samaradorligini aniqlash.
- **Matematik-statistik tahlil** – natijalarni statistik tahlil qilish.

NOTIQLIK KOMPETENSIYASINI BAHOLASH MEZONLARI

Notiqlik kompetensiyasini baholash aniq mezon va indikatorlarga asoslangan holda amalga oshiriladi.

Asosiy baholash mezonlari

- ✓ Nutqning aniqligi va ravonligi
- ✓ Mantiqiy izchillik va argumentatsiya
- ✓ Ilmiy terminlardan to'g'ri foydalanish
- ✓ Auditoriya bilan samarali muloqot
- ✓ Verbal va neverbal kommunikatsiya
- ✓ Tanqidiy fikrlash va savollarga javob bera olish

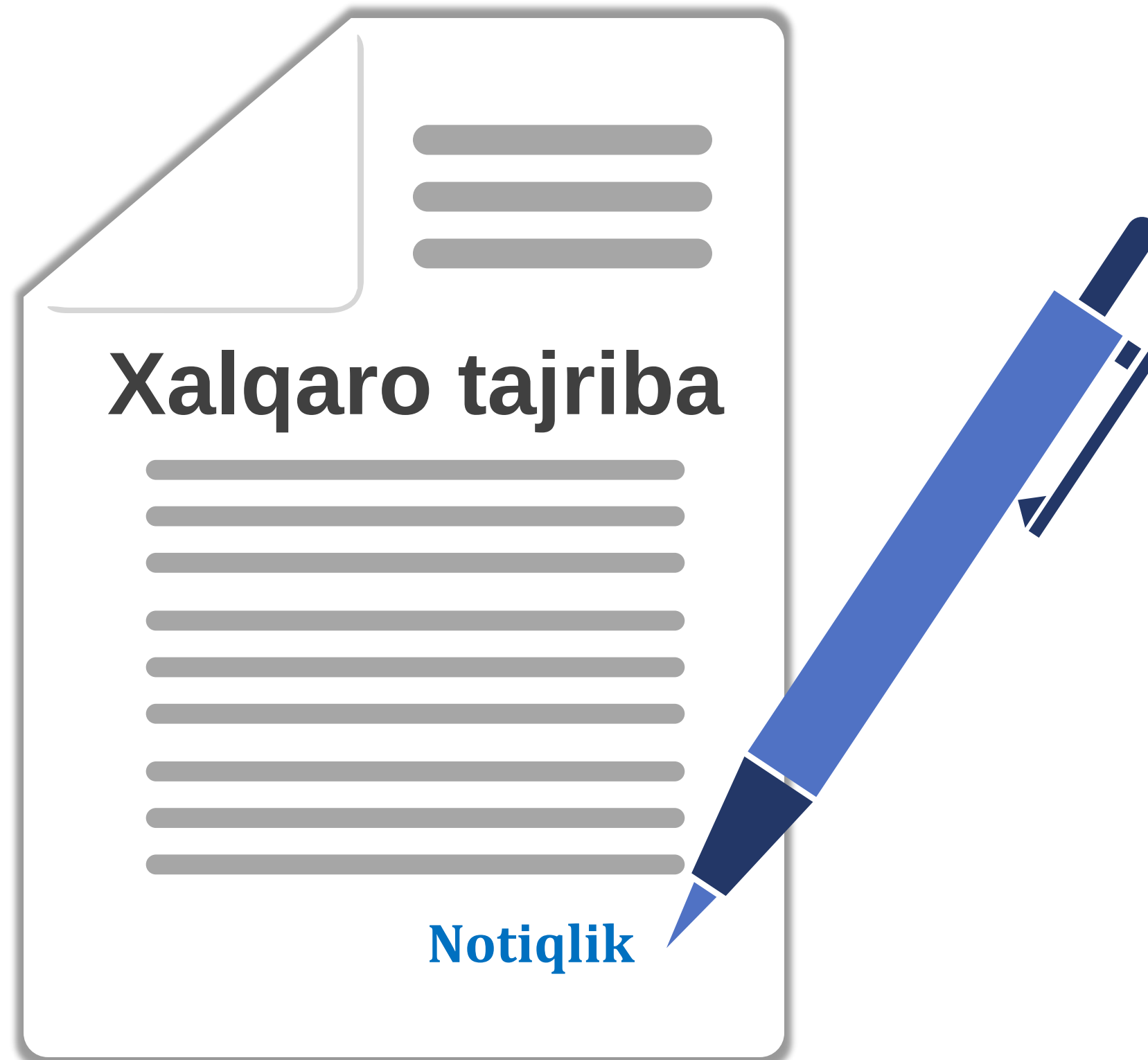

Baholash vositalari

- Rubrikalar
- Kuzatish varaqalari
- Ekspert baholash
- O'z-o'zini baholash
- O'zaro baholash

Notiqlik kompetensiyasini baholashning ishonchliligi aniq mezonlar va standartlashtirilgan baholash vositalaridan foydalanishga bog'liq.

ZAMONAVIY XALQARO TAJRIBA VA INNOVATION

Notiqlik kompetensiyasini rivojlantirishda qo'llanilayotgan yondashuvlar

- 🌐 Kompetensiyaga asoslangan ta'lim (*Competency-Based Education*)
- 🌐 Aralash tadqiqot metodologiyasi (*Mixed Methods Research*)
- 🌐 Dalillarga asoslangan ta'lim (*Evidence-Based Education*)
- 🌐 Akademik kommunikatsiya treninglari (*Academic Communication*)
- 🌐 Reflektiv o'qitish (*Reflective Practice*)
- 🌐 Raqamli baholash va sun'iy intellekt vositalari (*AI-supported Feedback*)

ASOSIY ILMIY XULOSA

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelish mumkin:

- ✓ Notiqlik zamonaviy ilmiy yondashuvlarda **ilmiy asosda shakllantiriladigan, rivojlantiriladigan va baholanadigan kommunikativ kompetensiya** sifatida e'tirof etiladi.
- ✓ Notiqlikni ilmiy o'rganishda **nazariy, empirik va matematik-statistik tadqiqot usullarini o'zaro uyg'unlashtirish** tadqiqot natijalarining ishonchliligi, haqqoniyligi va ilmiy asoslanganligini ta'minlaydi.
- ✓ **Dalillarga asoslangan tadqiqot, aralash tadqiqot metodologiyasi** hamda **kompetensiyaviy yondashuv** notiqlik san'atini shakllantirishning zamonaviy metodologik asosini tashkil etadi.

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!

<https://raqamlitalim.trm.uz/yosholim>

